

УДК 658.153.014

Напрями управління грошовими потоками підприємства

Майборода О.Є.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Харківського інституту фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету

Майборода О.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Харківського інституту фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету

Реплюк О.В.

студент
Харківського інституту фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розглянуто наукові основи організації процесу управління грошовими потоками підприємства, досліджено його принципи та етапи. Розроблено теоретичні, методологічні положення і практичні рекомендації щодо управління грошовими потоками підприємства. Визначено напрями вдосконалення управління грошовими потоками підприємств. Запропоновано способи оптимізації грошових потоків.

Ключові слова: грошові кошти, грошовий потік, управління грошовими потоками, планування грошових потоків, ліквідність та платоспроможність підприємства, фінансовий стан підприємства.

Maiboroda O.E., Maiboroda O.V., Replyuk A.V. НАПРАВЛЕНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье рассмотрены научные основы организации процесса управления денежными потоками предприятия, исследованы его принципы и этапы. Разработаны теоретические, методологические положения и практические рекомендации по управлению денежными потоками предприятия. Определены направления совершенствования управления денежными потоками предприятий. Предложены способы оптимизации денежных потоков.

Ключевые слова: денежные средства, денежный поток, управление денежными потоками, планирование денежных потоков, ликвидность и платежеспособность предприятия, финансовое состояние предприятия.

Maiboroda O.E., Maiboroda O.V., Replyuk O.V. DIRECTIONS OF CASH MANAGEMENT ENTERPRISES

The scientific basics of enterprise cash flows management process organization is covered in the article, its principles and stages are investigated. Theoretical, methodological provisions and practical recommendations concerning of enterprise cash flows management are developed. The questions of regulation of cash flow management improvement are considered. The ways of optimization are reviewed.

Keywords: cash facilities, cash flow, cash flow management, planning of cash flow, liquidity and solvency of enterprise, financial state of enterprise.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах ринкових відносин основним завданням підприємства є підвищення ефективності його функціонування за рахунок раціонального управління грошовими потоками, яке дасть змогу забезпечити фінансову рівновагу та ритмічність діяльності підприємства, прискорити обіг капіталу, знизити ризик неплатоспроможності та отримати прибуток.

Управління рухом грошових потоків є одним із першочергових завдань, тому що керівники підприємств щодня стикаються з прогнозуванням та управлінням грошовими потоками. Вони вирішують, як уберегти гроші від інфляції, як забезпечити нормальну поточну діяльність, підтримати репутацію підприємства як надійного фінансового партнера. Але при цьому необхідно уникати надлишкових грошей, їх можна використати для

короткострокових вкладень, що в подальшому призведе до отримання додаткового доходу.

Економічне зростання підприємства базується на підтримці його фінансової рівноваги та водночас на забезпеченні максимізації основного цільового показника – вартості підприємства, головним чинником формування якої є грошові потоки. Отже, дослідження питань управління грошовими потоками є першочерговими та досить актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні основи управління грошовими потоками підприємств досліджено відомими закордонними вченими: Е. Нікбахтом, А. Гропеллі, Ю. Брігхемом, Р. Брейлі, Дж. ван Хорном та ін. Цим проблемам присвятили свої праці українські вчені, зокрема І.О. Бланк, М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинець, В.М. Гриньова, Г.Г. Кірейцев, І.А. Маркіна, А.М. Поддєрьогін та ін. Ними зроблено значний внесок у розроблення теоретико методологічних засад визначення сутності грошових потоків і управління ними.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень, проблеми управління грошовими потоками та їх оптимізації потребують подальшого розроблення та поглибленого дослідження. Усе це свідчить про актуальність теми, тому й зумовило вибір на пряму дослідження в науковому та практичному аспектах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження та розроблення теоретичних, методологічних положень і практичних рекомендацій щодо управління грошовими потоками підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У кожній державі грошові потоки є основним об'єктом управління на кожному підприємстві.

Здійснення будь-якої господарської діяльності супроводжується рухом грошових потоків. Це зумовлено тим, що існують ділові взаємини підприємства з іншими юридичними особами: покупцями та замовниками, банками, постачальниками та підрядниками, покупцями і замовниками, бюджетом та позабюджетними фондами, а також із власним персоналом.

У навчальній та методичній літературі з фінансів є ціла низка визначень поняття «грошовий потік підприємства», але чіткого поняття грошового потоку немає.

Можна виділити три основні підходи до визначення поняття «грошовий потік», які найчастіше можна зустріти [1; 6; 7]:

1) грошовий потік – це потік грошових коштів;

2) грошовий потік – різниця між притоком і відтоком грошових коштів;

3) грошовий потік – співмірні і розподілені в часі надходження і видатки.

На нашу думку, третій підхід найбільш повно розкриває значення грошового потоку, тому його можна визначити, як суму розподілених у часі надходжень та видатків грошових коштів, отриманих унаслідок реалізації будь-якого проекту чи функціонування певного виду активів.

Грошові потоки, які формуються на підприємстві у процесі його господарської діяльності, є важливим самостійним об'єктом управління [2, с. 150].

Управління грошовими потоками підприємств – це складний неперервний циклічний процес. Під циклом управління грошовими потоками розуміється система послідовних етапів багаторазово повторюваного процесу прийняття і реалізації стратегічних та оперативних рішень з управління грошовими потоками. Управління грошовими потоками підприємства є важливою складовою частиною загальної системи управління його фінансовою діяльністю. Воно дає змогу вирішувати різноманітні завдання фінансового менеджменту і підпорядковане його головній меті. Основною метою управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги підприємства та формування необхідної звітності, що забезпечить проведення всебічного аналізу грошових потоків.

Аналіз руху грошових коштів дає можливість зробити більш обґрунтовані висновки про те, в якому обсязі та з яких джерел відбулося надходження на підприємство грошових коштів та які основні напрями їх використання. Метою аналізу є оцінка здатності підприємства генерувати грошові потоки в обсягах та за строками здійснення необхідних планових платежів, забезпечення оптимізації грошового потоку.

Місце аналітичних досліджень в управлінні грошовими потоками можна визначити за етапами процесу [3]:

– забезпечення повного та достовірного обліку грошових потоків підприємства і формування необхідної звітності;

– аналіз грошових потоків підприємства у попередньому періоді;

- оптимізація грошових потоків підприємства;

- планування грошових потоків у розрізі різних їх видів;

- забезпечення ефективного контролю грошових потоків підприємства.

Поетапне здійснення управління грошовими потоками підприємства забезпечить постійний моніторинг рівномірності і синхронності формування грошових потоків у розробленні окремих інтервалів часу.

Підтримання належного рівня платоспроможності та ліквідності підприємства досягається шляхом відповідної організації руху грошових потоків. Сукупність методів та форм, що використовується підприємством для організації руху грошових коштів у часі та просторі відповідно до визначених критеріїв та цілей, називаємо моделлю управління грошовими потоками підприємства.

Організація моделі управління грошовими потоками здійснюється з дотриманням сукупності певних принципів, основними з яких є:

- інформаційна достовірність, яка передбачає своєчасне та повне представлення фінансової інформації, структурованої відповідно до потреб моделі;

- збалансованість – обґрунтоване використання для потреб управління грошовими потоками критеріїв та методів групування, зведення та узагальнення грошових потоків підприємства;

- ефективність – визначення оптимального рівня розподілу грошових коштів у просторі та часі для мінімізації витрат на досягнення необхідного ефекту (наприклад, підтримання визначеного рівня ліквідності);

- інші принципи, які визначаються специфікою умов господарювання конкретного підприємства.

Сукупність цілей, які ставляться перед управлінням грошовими потоками, включає як загальні цілі управління фінансами суб'єкта господарювання, так і специфічні:

- повноту та своєчасність покриття потреби підприємства у капіталі для фінансування його операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;

- підтримання прийняттого рівня платоспроможності та ліквідності, а також попередження формування чи розвитку фінансової кризи;

- збільшення вхідних грошових потоків як основного джерела фінансування підприємства та їх оптимізації у розрізі видів;

- скорочення циклу обороту грошових коштів;

- підтримання адекватного балансу між формуванням резерву ліквідності та втраченими альтернативними можливостями;

- забезпечення ефективності використання грошових коштів підприємства через оптимальний їх розподіл у часі та просторі;

- скорочення накладних затрат підприємства, пов'язаних із генеруванням його грошових потоків, насамперед із надходженням вхідних грошових потоків.

Обґрунтування цілей та встановлення поточних завдань управління грошовими потоками має здійснюватися із дотриманням таких правил, як [4; 6]:

- системність формування цільових фінансових показників та коефіцієнтів управління рухом грошових коштів відповідно до сукупності цілей та завдань моделі управління грошовими потоками підприємства;

- повнота та достовірність формування вхідної первинної інформації щодо управління грошовими потоками за напрямками такого управління – у розрізі вхідних та вихідних грошових потоків, грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства;

- забезпечення зіставності та інформативності фінансових показників та коефіцієнтів для їх адекватної статистичної та математичної обробки для обґрунтування та прийняття управлінських фінансових рішень фінансовим менеджером підприємства;

- обґрунтування використання методів обробки для адекватної консолідації вхідних первинних інформаційних ресурсів та подальшої ідентифікації на їх основі цільових параметрів моделі управління грошовими потоками суб'єкта господарювання;

- формування якісних та кількісних параметрів грошових потоків на основі визначення сукупності цільових фінансових показників як результируючих відносно усталеної сукупності відособлених фінансових показників, що характеризують окремі сторони руху грошових коштів підприємства;

- забезпечення можливості адекватного контролінгу системи цільових параметрів руху грошових коштів підприємства для забезпечення виконання управлінських фінансових рішень (моніторинг виконання плану, виявлення відхилень та проведення коригування параметрів грошових потоків);

- забезпечення прийнятності цільових параметрів грошових потоків для їх використання в управлінні грошовими потоками підприємства у подальших періодах.

Управління грошовими потоками необхідно розглядати як послідовний процес постановки завдань та їх виконання, який включає реалізацію таких функціональних етапів:

- планування та прогнозування грошових потоків і складання відповідних внутрішніх фінансових документів (бюджет грошових потоків, а також плановий звіт про рух грошових коштів, платіжний календар та ін.);

- імплементація бюджету грошових потоків як невід'ємної складової частини системи бюджетів на підприємстві;

- фінансовий контролінг виконання бюджету грошових потоків та планових показників Звіту про рух грошових коштів;

- здійснення коригування планових величин відповідно до зміни зовнішніх та внутрішніх умов реалізації плану.

Отже, досконале управління потоками грошових коштів підприємства забезпечить формування додаткових фінансових ресурсів для фінансових інвестицій, які будуть приносити прибуток та забезпечуватися реалізацією принципів, серед яких можна виділити такі [5]:

- інформативна достовірність;
- забезпечення ефективності;
- забезпечення ліквідності;
- забезпечення збалансованості.

Ефективна система управління грошовими потоками, яка організована з урахуванням вищесказаних принципів, створює основу значних темпів розвитку підприємства, збалансованості суми надходжень від основних видів господарської діяльності та постійного зростання ринкової вартості.

Необхідно виділити такі напрями аналізу грошових потоків:

- оцінка ліквідності і платоспроможності в коротко- і довгостроковій перспективах;

- визначення різниці між кредиторською і поточною дебіторською заборгованістю;

- розрахунок чистого оборотного капіталу; оцінка раціональності управління грошовими коштами та формування грошового потоку;

- формування вихідної бази для прийняття управлінських рішень; прогнозний аналіз грошових потоків підприємства.

Оцінка ефективності управління грошовими коштами на підприємстві стає вихідною інформацією для подальших управлінських рішень, а саме для прогнозування майбутніх грошових потоків. Отже, аналіз грошових потоків, що характеризує причини зміни ліквідності і фінансової стійкості підприємства, необхідно проводити в ході загального фінансового аналізу. Оперативна, повна і досто-

вірна інформація про рух грошових коштів повинна сприяти підвищенню якості управлінських рішень, які безпосередньо в подальшому впливають на фінансовий стан підприємства.

Для ефективного управління грошовими потоками та фінансовою діяльністю підприємства у цілому доцільно вводити в практику розрахунок системи показників грошових потоків як вимірників фінансової стійкості, платіжної стабільності та нормальної платоспроможності [2].

Планування грошових потоків – важливий етап управління фінансовою діяльністю підприємств. Шляхом ефективного впровадження системи планування й прогнозування досягається раціональне використання грошових потоків: операційна, інвестиційна та фінансова діяльність забезпечуються необхідними грошовими ресурсами.

До основних методів необхідно віднести такі: техніко-економічні розрахунки, економіко-статистичні, порівняння, балансовий метод, факторний аналіз.

Сучасна система принципів планування управління грошових потоків дає змогу підвищити точність прогнозів, спростити систему управління. Головними серед них повинні виступати:

- принцип обґрунтованості мінімально необхідного обсягу грошових коштів, який повинен бути у підприємства для забезпечення його платоспроможності;

- принцип пропорційності розподілу грошових коштів між складниками виробничого процесу;

- принцип гнучкості планування грошових коштів;

- принцип оцінювання ефективності використання грошових коштів;

- принцип адекватності часових інтервалів та способів планування.

Висновки з цього дослідження. Із розглянутих аспектів управління грошовими потоками можна зробити висновок, що управління як важливий складник планування – це дуже складна і трудомістка робота кожного керівника підприємства, оскільки йому щодня необхідно приймати безліч управлінських рішень щодо розподілу і використання грошових коштів, а також ефективно спрямовувати грошові потоки.

Ураховуючи вищезазначене, для підвищення ефективності управління грошовими потоками вітчизняних підприємств необхідно:

– залучати в практику розрахунок системи показників грошових потоків як вимірників фінансової стійкості, платіжної стабільності та нормальної платоспроможності;

– досліджувати галузеві закономірності грошових потоків;

– визначати потоки в обліковій, у тому числі оперативній, інформації для формування своєчасного та повного інформаційного забезпечення аналізу руху грошових коштів підприємств;

– удосконалити методику аналізу грошових потоків, урахувати фактори руху коштів

вітчизняних господарчих суб'єктів в умовах невизначеності та ризику.

Таким чином, інтегруючи оперативне, поточне і стратегічне планування грошових потоків в єдиний процес, можна досягти узгодженості руху грошових коштів із тактичними і стратегічними завданнями підприємства в часі і просторі.

Такий підхід до концепції планування та управління грошових потоків дасть змогу спрямувати діяльність підприємства на досягнення фінансової стійкості та платоспроможності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Деменіна О. Управління грошовими потоками в межах концепції фінансової рівноваги підприємства / О. Деменіна // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 7. – С. 14–18.
2. Циган Р.М. Удосконалення класифікації грошових потоків з урахуванням сучасних умов господарювання / Р.М. Циган // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4(106). – С. 150–155.
3. Барабаш Н.С. Аналіз грошових потоків у системі фінансового менеджменту підприємства / Н.С. Барабаш, М.О. Никонович // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2. – Т. 2. – С. 164–167.
4. Брейли Р.А. Принципы корпоративных финансов / Р.А. Брейли, С.С. Майерс ; 2-е рус. изд. (пер. с 7-го междунар. изд.). – М. : Олимп Бизнес, 2008. – 1008 с.
5. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз : [навч. посіб.] / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир : Рута, 2003. – 680 с.
6. Циган Р.М. Удосконалення класифікації грошових потоків з урахуванням сучасних умов господарювання / Р.М. Циган // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4(106). – С. 150–155.
7. Фінанси в трансформаційній економіці України : [навч. посіб.] / За ред. М.І. Крупки. – Львів : ЛНУ, 2007. – 614 с.